

УДК:373.3/.5.048:331.548|(091)(410)"192"

Марія Миколаївна Тименко
молодший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АНГЛІЇ ТА УКРАЇНИ

В статье раскрываются особенности профориентации в среднеобразовательных учреждениях Англии и Украины. Освещаются содержание, организационно-педагогические условия, а также ключевые аспекты профориентационной системы, как в Англии, так и в Украине.

***Ключевые слова:** профориентации, развитие карьеры, карьерное обучение, среднеобразовательные школы, профконсультант.*

The article describes peculiarities of career education and guidance system in secondary schools in England and in Ukraine. It tells about the content, structure and conditions of career education and guidance system in both countries.

***Key words:** career education and guidance, career development, secondary schools, career teacher.*

Орієнтація на певну професійну діяльність, свідомий вибір свого життєвого шляху є невід'ємною складовою всього навчально-виховного

процесу в школах Великої Британії, адже обирається не просто професія, а разом з цим і певний спосіб та стиль життя. Відомо, що справжнього успіху досягають тільки ті люди, які люблять свою справу. Тому саме профорієнтація учнів в школі може допомогти їм на шляху вибору своєї майбутньої професії. І окрім знання того, чим би хотілося займатися в цьому житті, вони також повинні вміти поводитись у різних життєвих ситуаціях, пов'язаних з кар'єрою. Профорієнтаційне та кар'єрне навчання спрямовує учнів на:

- Розвиток своїх вмінь та інтересів, впевненості у собі та вміння приймати рішення;
- отримання певних знань у світі професій, враховуючи свої індивідуальні можливості та використання їх на майбутніх перехідних етапах розвитку кар'єри;
- розуміння того, якою іншою професією чи справою вони могли б оволодіти та прогнозування можливих наслідків цих дій для себе та свого стилю життя;
- розуміння того, які можливості може мати професія у подальшому кар'єрному зростанні;
- бути готовими до чогось нового та вміти пристосовуватися до перехідних етапів кар'єри протягом життя.
- вміння справлятися із незадоволенням, розчаруванням та відмовою у кар'єрному зростанні;
- усвідомлення того, що знання які отримали у школі можуть допомогти у подальшому професійному розвитку [4; 6]

Сучасна структура шкільної освіти Англії складається з чотирьох ключових етапів (key stages): 1-ий ключовий етап включають 1-2 роки навчання, вік учнів 5-7 років, 2-ий етап навчання включає 3-6 роки навчання учнів віком 8-11 років, 3-ій ключовий етап навчання охоплює 7-9 роки навчання учнів віком 12-14 років, 4-ий етап навчання включає 10-11 роки навчання учнів віком 15-16 років. В початковій школі навчаються учні віком

від 5 до 11 років, а у віці 11-16 років учні навчаються у середній школі. [8; 9] У віці 16 років всі учні середніх навчальних закладів складають іспит під назвою GCSE (General Certificate of Secondary Education), що перекладається як атестат про загальну середню освіту. Після отримання атестату, деякі учні припиняють навчання, інші вступають до коледжів або залишаються навчатися у школі на 12-13 роки навчання (6-нижчий клас та 6-ий вищий клас) до 18-ти років в так званому 6-ому класі навчання. [8] В Англії існує мало сучасних середніх навчальних закладів, де є 6-ті класи навчання. Як правило, учні, які бажають продовжити освіту вступають до коледжів або шкіл, де є 6 класи. [5] Кожен з ключових етапів навчання передбачає набуття учнями знань, формування їх умінь та навичок, передбачених Національним Курикулумом (National Curriculum). Національний курикулум визначає шість ключових навичок, які необхідно сформувати в учнів по закінченні обов'язкової освіти: спілкування, обчислення, використання інформаційних технологій, співпраця з іншими, вміння підвищувати рівень знань і досягнень та розв'язувати проблеми. До Національного Курикулуму середніх навчальних закладів Англії входять такі обов'язкові предмети як: англійська мова, математика, наука, мистецтво та дизайн, громадянство, обчислення, дизайн та технології, сучасні іноземні мови, історія, географія, музика, фізичне виховання, релігієзнавство. Профорієнтаційне та кар'єрне навчання не входить до обов'язкових предметів вивчення Національного Курикулуму, але елементи профорієнтаційного та кар'єрного навчання входять до програм вивчення таких предметів як мистецтво та дизайн, дизайн та технології [9; 10]

Профорієнтаційне та кар'єрне навчання в школах Англії здійснюється різними шляхами і може бути включене до різних частин шкільного курикулуму з метою максимальної користі для учнів. Шкільний курикулум розробляється шкільними навчальними закладами згідно із вимогами Національного Курикулуму та законодавства. Шкільний курикулум є системою елементів, які окреслюють структуру, організацію, баланс і засоби

презентації знань у шкільному курсі всіх предметів навчання. Шкільний курикулум середніх навчальних закладів Англії має на меті: підвищення духовного, морального, культурного, розумового та фізичного розвитку учнів у школі та суспільстві; підготовка учнів у школах до можливостей, відповідальності та досвіду майбутнього життя. Шкільний курикулум включає в себе весь навчальний та інший досвід, який кожна школа запланувала для своїх учнів [10; 11]

Профорієнтаційне та кар'єрне навчання може викладатися через окремі предмети, що входять до шкільного курикулуму такі як: «кар'єрна освіта» (careers education) «професійна орієнтація та розвиток кар'єри» (career guidance and career development), «навчання пов'язане з роботою» (work-related learning); може входити як до міжпредметної моделі викладання так і бути частиною програми з Особистісно-Соціальної Освіти, Здоров'я та Економіки (PSHE), «громадянство» (citizenship), програми з економічного благоустрою та фінансової спроможності (economic wellbeing and financial capability) а також профорієнтаційне та кар'єрне навчання може бути представлене у вигляді міжпредметних тем, різноманітних шкільних заходів та як складова 1-2 тижневої виробничої практики, яку учні середніх навчальних закладів проходять, починаючи з 4-го ключового етапу навчання. Прикріплені заняття з кар'єрного навчання мають менший вплив та можуть легко витіснятись конкуруючими пріоритетами курикулуму. З іншого боку, інтегровані види діяльності, забезпечують багатий та широкий навчальний досвід для учнів.[1] Ефективне профорієнтаційне та кар'єрне навчання часто включає співпрацю із учнями, батьками, вчителями, психологами, профконсультантами та партнерами у галузі освіти та бізнесу та іншими ключовими зацікавленими особами з метою формування успішної програми [7].

Програми профорієнтаційного та кар'єрного навчання в основному відбуваються на 3-ому та 4-ому ключових етапах навчання в середній школі. Кожна школа самостійно визначає місце профорієнтаційного та кар'єрного

навчання у шкільному курикулумі, що в основному залежить від фінансування [4]

Профорієнтаційна діяльність в школах здійснюється вчителями або координаторами з профорієнтаційного та кар'єрного навчання, профконсультантами, а також зовнішніми радниками, консультантами з профорієнтаційного та кар'єрного навчання, які прикріплюються до шкіл зі служб зайнятості, служб розвитку кар'єри або місцевих органів освіти, які співпрацюючи з спеціалістами шкіл, допомагають ефективно організувати профорієнтаційну та кар'єрну діяльність. Починаючи з віку 11 років, на кожному році навчання в школі з учнями працюють профконсультанти. Британська система профорієнтаційного та кар'єрного навчання багато в чому залежить від місцевих органів освіти. Її фінансування визначається на місцях: чим більше бюджет школи, тим більшу кількість профконсультантів вона може прийняти в штат. [2] Відповідно до диференціації учнів за рівнем навчальних досягнень в різних типах шкіл, профконсультант передбачає різну освітню орієнтацію учнів та допомагає обрати майбутню професію. Шкільні спеціалісти з профорієнтаційного та кар'єрного навчання не тільки допомагають учням у питаннях професійного та кар'єрного спрямування, але й надають консультації з приводу освітньої орієнтації. В процесі індивідуальних та групових занять, профконсультанти обговорюють з учнями успіхи у навчанні, інтереси та здібності, захоплення, плани подальшого навчання. Координатори або вчителі з профорієнтації ведуть щоденники-досьє на кожного учня, де міститься інформація щодо успіхів у навчанні та переважаючих здібностей в тій чи іншій сфері знань, а також інтереси і захоплення учня. Також вчителі з профорієнтації або профконсультанти обговорюють плани школярів на майбутнє з їх батьками. В результаті такої психолого-педагогічної роботи, учень приймає рішення щодо свого майбутнього. Так на 10-ому році навчання у віці 14 років перед учнями постає важливе питання вибору додаткових навчальних предметів, які будуть пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. І саме на цьому

етапі спеціалісти допомагають учням не лише визначитися у виборі певного предмету або курсу навчання, але й побачити зв'язок між предметами та курсами які вивчаються в школі зі світом професій. Наприклад профконсультант може звернути увагу учня на те, які саме предмети є ключовими у підготовці до тієї чи іншої професії: робота в сфері медицини потребує знань з предмету біології, робота в сфері туризму – предмету географії та іноземних мов, в сфері мистецтва – предмету мистецтво, дизайн та технології, курс акторського мистецтва та ін. [3]

На 2-ому ключовому етапі навчання у віці 8-11 років предмети з курсу профорієнтаційного та кар'єрного навчання не входять до розкладу занять але на уроках з таких предметів як «мистецтво та дизайн» та «дизайн та технології» присутні елементи профорієнтаційної діяльності. На цьому ключовому етапі навчання у дітей домінує асоціативне мислення і так зване «мрійне мислення», тому завданням вчителя-класного керівника є спостереження за поведінкою учня, тим як учень проявляє себе у колективі, які має досягнення. [6] І все це має фіксуватися у особовій справі кожного учня. На цьому етапі учні вчать позитивного ставлення як до навчання так і до будь-якої трудової та професійної діяльності, розуміння того, що кожна професія є важливою, вчителі допомагають учням побачити та зрозуміти зв'язок між школою та життям [1]

На 3-ому ключовому етапі навчання учні вже детальніше вивчають світ професій та свої кар'єрні можливості у ньому. На цьому етапі елементи курсу профорієнтаційного та кар'єрного навчання входять до предметів «громадянство», Особистісно-Соціальної Освіти, Здоров'я та Економіки (PSHE), мистецтво та дизайн, дизайн та технології, а також навчання може бути представлено як окремий предмет. Цей етап передбачає формування в учнів ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні; ознайомлення з поширеними професіями; формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою розуміння своїх сильних та слабких сторін, усвідомлення власної професійної

спрямованості. [13] На цьому етапі учні не тільки обирають певні профілі навчання та додаткові предмети вивчення, а й активно починають приймати участь у різних шкільних та позашкільних проектах та заходах, відвідувати підприємства та різні бізнесові структури, знайомлячись ближче з різними видами професій та спеціальностей [1]

На 4-ому ключовому етапі навчання передбачає оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно важливих якостей; формування уміння зіставляти вимоги професій з власними можливостями та кон'юктурою ринку праці; створення умов для професійної проби в різних видах професійної діяльності. Цей етап навчання характеризується самовизначенням учнів щодо подальшого навчання, професійних намірів, планів оволодіння професією та своєї професійної перспективи [2;]

Профорієнтаційна діяльність в Україні значно відрізняється від англійської. Не дивлячись на те, що в Україні практично сформована відповідна законодавча база, яка визначає умови подальшого розвитку системи професійної орієнтації учнівської молоді, профорієнтаційна робота в Україні характеризується відсутністю належної узгодженості та чіткості в координації та організації. [14] Її проводять, головним чином, загальноосвітні навчальні заклади без активної участі організацій та підприємств того або іншого виду економічної діяльності. Як правило, ця робота не узгоджується з планами органів освіти і науки місцевих державних адміністрацій. Здійснення профорієнтаційної діяльності в середніх навчальних закладах України в основному здійснюється учителями-предметниками та класними керівниками. [13] Соціальний педагог у більшості шкіл цю роботу проводить формально, використовуючи традиційний підхід до профорієнтації, який не враховує сучасних соціально-економічних умов. Узагалі, цілісної державної системи профорієнтації не існує до сьогодні, що негативно впливає на сучасну соціально-економічну ситуацію в Україні. [12] Тому питання профорієнтації в школі стали пріоритетними в науці, вони потребують

негайного вирішення в масштабах держави. Тобто система роботи з профорієнтації в сучасних умовах перебуває на стадії суспільного обговорення, розробки, експерименту, обґрунтування.

Таким чином, характеризуючи профорієнтацію в Україні, можна стверджувати, що зараз існують суперечності між потребою ринкової економіки в конкурентноспроможних фахівцях, успішних особистостях, вимогами до характеру й змісту професійної орієнтації в школі, з одного боку, і реальною підготовленістю школярів у цьому напрямку – з іншого. Сьогодні вимагає аби школа не лише давала учням певний обсяг знань, визначений стандартом освіти, але й розробляла та впроваджувала в освіту інноваційні технології розвивально-виховної та профорієнтаційної роботи на всіх етапах шкільного навчання. Вартий уваги досвід Англії щодо ефективної діяльності системи профорієнтації та кар'єрного навчання в середніх навчальних закладах, а також використання новітніх комунікативно-інформаційних технологій, залучення фахівців, учнів і батьків до профорієнтаційної роботи, створення сприятливих умов для проведення практики, активне впровадження сучасних форм неперервної педагогічної освіти для професійного розвитку та навчання впродовж життя.

Використані літературні джерела:

1. Тименко М.М. «Форми та методи профорієнтаційного та кар'єрного навчання учнів середніх навчальних закладів Англії» / Журнал «Проблеми інженерно-педагогічної освіти». №3. Видання української інженерно-педагогічної академії. м. Харків.» 2015 р.
2. Тименко М.М. «Особливості роботи координаторів та консультантів з професійної орієнтації у школах Великої Британії» // Педагогічний процес: теорія і практика Київського університету ім. Б. Грінченка. Київ, 2014.

3. Тименко М.М. «Кар'єрне благополуччя як ключовий аспект профорієнтаційного та кар'єрного навчання у середніх навчальних закладах Великої Британії» / Матеріали семінару «Педагогічна компаративістика-2015». – К., 2015. – С. 111-113
4. Тименко М.М. «Management and models of careers education and guidance in secondary schools of England» / Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. – Вип.5 (68).- Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2015. – 190-200С.
5. Балацька Н. І. Особливості та основні моделі реалізації професійно орієнтованої системи в школах Англії / Н. І. Балацька // Початкова школа. – 2006. – № 8. – С. 71–72
6. Bydales School Professional Guidance [Mode of access:<http://www.bedaes.org.uk/home/academic/professional-guidance>. – Назва з екрану
7. Sheridan T. British Education. Nabu press, 2011.- 434p
8. Слюсаренко Н.В., Мороз Н.С. Виховання учнів у середніх навчальних закладах Великої Британії: навчально-методичний посібник. / Н.В. Слюсаренко, Н.С. Мороз. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – с.21-22
9. National Curriculum: curriculum purposes, values, and aims. Available: <http://curriculum.qca.org.uk/key-stages-3-and-4/aims/index.aspx>
10. The office for standarts in Education official website. Available: <http://www.ofsted.gov.uk>
11. Department for Education (DfE). ‘Statutory Guidance: The Duty to Secure Independent and Impartial Careers Guidance for Young People in Schools’2013
12. Доротюк В.І. Організація професійної орієнтації учнівської молоді. Історія та сучасність / В.І. Доротюк // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / за наук. ред. акад. В. М. Мадзігона. – К., 2010. – №

1(10) – С. 605–612.

13. Джура О. Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості: дис. - канд. філос. наук: 09.00.03 / Джура Олександр Дмитрович ; Ін-т вищої освіти АПН України. – К., 2004. – 196 с

14. Козак Т. Б. Професійна підготовка старшокласників у закладах середньої освіти другого ступеня Німеччини : дис. канд. пед наук. наук: спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Тетяна Богданівна Козак. – Тернопіль, 2011. – 272с.

П.І.П.	Тищенко Марія Миколаївна
Назва статті	Особливості організації профорієнтаційної діяльності в середніх навчальних закладах Англії та України
Посада, місце роботи	молодший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України
Телефон: - домашній - мобільний	0679313847
Електронна пошта	marytym@ua.fm
Потова адреса (для пересилки журналу)	М. Вишгород. Вул. Київська 12, кв.22